

Lukukeskuksen toimintakertomus 2024

LUKUKESKUS
LÄSCENTRUM

Sisällys

1. Johdanto – Suomen lukutaitotyö on vientituote.....	3
2. Viestintä ja vaikuttaminen.....	4
Viestinnän teemat.....	4
Lukukeskuksen viestinnän ja vaikuttamisen vuosi 2024	4
Kansainvälistä vaikuttamistyötä.....	6
Viestinnän avainluvut	6
2.1 Lukuviikko – Läsveckan	7
3. Kirjailijavierailut.....	7
Svenskspråkiga författarbesök	9
Kirjailijavierailujen yhteistyötä.....	9
3.1 100 kirjastoa – tuhansia kohtaamisia	10
3.2 En författare till varje skola	10
4. Lukemisen edistäminen.....	11
Varhaislukeminen – Lue lapselle – Läs för barnet.....	11
4.1 Lukulahja lapselle – En läsgåva till barnet.....	11
Kouluikäisten lasten ja nuorten lukemisen tukeminen	12
4.2 Esi- ja alkuopetuksen Lukupolku-malli.....	12
4.3 Prata bok.....	12
4.4 Sanat haltuun.....	13
Aikuisten lukutaiton tukeminen	14
4.5 Bultande hjärtan.....	14
5. Julkaisut	14
5.1 Kiiltomato – Lysmasken.....	14
Lysmasken	14
5.2 Lukufiilis - Läsglans	15
Läsglans	16
6. Hallinto ja talous	16
Hallitus.....	16
Henkilökunta ja toimisto.....	16
Talouden toiminta ja yleishallinto	17
Talous lukuina.....	17

1. Johdanto

– Suomen lukutaitotyö on vientituote

Lukukeskukselle kansainväliset verkostot ovat tärkeitä tiedonvaihdon, uuden oppimisen ja globaalin ymmärryksen näkökulmasta. Vastaavasti suomalainen lukutaitotyö ja lukemisen edistäminen on aina kiinnostanut kansainvälistä yleisöä. Vuonna 2024 Lukukeskuksen työstä kerrottiin vielä aiempaa suuremmilla areenoilla.

Lukukeskus osallistui Bulgarian Sofiassa tulevaisuusfoorumiin. Reading Foundation Bulgarian isännöimässä tapahtumassa puhuivat asiantuntijat Maailman pankista, OECD:stä, IEA:sta ja Stiftung Lesenistä. Foorumissa keskusteltiin lukutaitoon tehtyjen investointien tuloksista esimerkiksi demokratian, kestävän kehityksen ja kansalaisten henkisen pääoman näkökulmista. Lukukeskuksen puheenvuorossa esiteltiin Lukulahja lapselle –ohjelman tuloksia. Erityisesti hallituksen sitoutuminen pitkäjänteisesti ohjelman rahoittamiseen kiinnosti yleisöä. Lukukeskuksen puheenvuoron avasi Suomen suurlähettiläs Kirsti Pohjankukka, joka haluaa aktiivisesti edistää kohdemaansa lukutaitotyötä. Lukulahja lapselle –ohjelma oli esillä myös illan uutislähetyksessä, johon Bulgarian yleisradio haastatteli toiminnanjohtajaa.

Toiminnanjohtaja kutsuttiin myös Lissaboniin Portugalin lukutaito-ohjelman vuosittaisen konferenssin Key note -puhujaksi. Portugalin näkökulmasta Suomi näyttytyy lukutaitotulosten perusteella ristiriitaisena. Suomi on ollut PISA-tulosten kärjessä useita vuosikymmeniä, mutta samalla tilastot osoittavat, ettei lukeminen kiinnosta. Portugalissa haluttiinkin kuulla, onko lukutaidon huippuosaamista ja lukuiloa mahdollista sovittaa yhteen.

Konferenssin aihe oli houkutelut Calouste Gulbenkian taidemuseoon 500 lukutaidon asiantuntijaa. Lukukeskuksen puheenvuorossa nousivat esiin konkreettiset keinot lukuilon vahvistamiseksi: Lukulahja lapselle -neuvolaohjelma, tutkitusti lukuintoa lisäävät kirjailijavierailut ja vuoden innovatiivisena lukutaitotekona kansainvälisesti palkittu Sanat haltuun -rapyöpajatoiminta – sekä Kirsi Kunnaksen 100-vuotisjuhlavuosi. Päivän päätöspuheenvuoron piti tasavallan presidentti Marcelo Rebelo de Sousa, jonka suojeluksessa Portugalin kansallinen lukutaitostrategia on ollut alusta lähtien. Konferenssiin osallistui myös Suomen suurlähettiläs Titta Maja-Luoto, joka järjesti konferenssin yhteydessä Suomen lukutaitotyötä juhlistavan illallisen residenssissään. Illalliselle olivat kutsuttuina Lukukeskuksen toiminnanjohtajan lisäksi Lissabonin yliopiston professoreita ja tutkijoita sekä lukutaitoasiantuntijoita. Molempia maita yhdistävä teema oli erityisesti maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten oppiminen ja lukutaito.

Vuoteen 2024 osui myös aivan uusia ja todella ilahduttavia yhteistöitä. Lukukeskuksen ja Lotuksen yhteinen viesti ääneen lukemisen tärkeydestä tavoitti kauppareissulla perheet. Kesällä Lotuksen Lotus Embo ja Lotus Emilia -pehmapaperipaketeissa kannustettiin lukemaan yhdessä ja kerrottiin samalla Lukukeskuksen Lue lapselle –hankkeesta. Kaikkiin Suomen päivittäistavarakauppoihin levinneessä kampanjassa muistutettiin, että yhteiset lukuhetket ovat parasta välittämistä ja hetket yhdessä tarinoiden äärellä lahja lapsen tulevaisuudelle. Kampanjan myötä yhä uudet yleisöt saivat viestin lukemisen tärkeydestä. Kampanjassa ohjattiin Lue lapselle –verkkopalveluun, jonka kävijämäärä kesän aikana kuusinkertaistui.

Keväällä käynnistyi myös Lukukeskuksen ja Olympiakomitean yhteinen Runomaajoukkue-kilpailu. Se on jatkumo perinteelle, joka alkoi Tukholman olympialaisissa 1912 ja päättyi Lontoossa 1948, jolloin runonlausunta oli vielä osa olympiakisojen ohjelmaa. Suomi on edelleen runoilun hallitseva

olympiavoittaja, sillä Aale Tynni voitti lyriikkasarjassa olympiakultaa vuonna 1948 runollaan ”Hellaan laakeri”. Suomen Olympiakomitea, Lukukeskus, Sanoma Media ja mainostoimisto Folk Finland toteuttama runokilpailu kannusti 7.–9.-luokkalaisia kirjoittamaan urheiluun liittyviä runoja suomeksi tai ruotsiksi. Kilpailuun osallistui 200 runoa. Runojen taso oli erittäin korkea ja kilpailuun osallistuneet nuoret runoilijat osoittivat merkittävää luovuutta ja taitoa. Voittaja sai palkinnoksi kahden hengen matkan Pariisiin olympialaisiin. Pariisiin, ja ensimmäiselle ulkomaanmatkalleen, lähti 14-vuotias Jimi isoveljensä kanssa.

Nämä uudenlaiset yhteistyöt osoittavat, että lukutaito on aiheena läpäissyt uusia yhteiskunnan sektoreita. Tätä työtä on tärkeää jatkaa ja keskusteluja laajentaa entisestään.

Vuoden kruunasi Lukukeskuksen Sanat haltuun –hankkeella myönnetty The 2024 FELA Award for Innovative Literacy Promotion in Europe.

Lukukeskuksen työ tunnetaan ja sen merkitys tunnustetaan siis laajasti kansainvälisesti. Tässä ajassa onkin tärkeää pohtia, mikä on Lukukeskuksen vastuu kaikkein heikoimmassa asemassa olevien lukutaidon ja lukemisen edellytysten tukemisessa – niin kotimaassa kuin maailmalla.

2. Viestintä ja vaikuttaminen

Viestinnän teemat

Lukukeskuksen luotettavuus, tunnettuus ja vaikuttavuus perustuvat asiantuntemukseen, näkemyksellisyyteen ja onnistuneeseen viestintään. Viestintään panostaminen on Lukukeskuksen strateginen valinta. Viestinnän toteutuksessa huomioidaan aina sen vaikuttavuus ja kohderyhmä.

Kirjailijavierailuista ja käynnissä olevista hankkeista viestittiin suunnitelmallisesti pitkin vuotta. Lukukeskuksen hankeviestintää kohdistettiin ensisijaisesti sidosryhmille ja päättäjille, mutta myös suurelle yleisölle ja medialle.

Vuoden 2024 hanke- ja vaikuttavuusviestinnän läpimurtona voidaan pitää Lukulahja lapselle -ohjelman vakiinnuttamista valtion budjettiin. Syksyllä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa yhteistyössä käynnistetty 100 kirjastoa – tuhansia kohtaamisia -hanke nostaa esiin kirjailijavierailujen merkityksen kirjastoissa.

Suoraa ammattiviestintää opettajille, varhaiskasvattajille, kirjastoammattilaisille ja muille keskeisille kohderyhmille tehtiin vuoden aikana säännöllisesti Lukukeskuksen tarjoamista sisällöistä ja kirjailijavierailupalvelusta. Uutiskirjeviestintää kirjailijavierailupalveluun kuuluville ammattilaisille lisättiin vuonna 2024.

Lukukeskuksen viestintävuodessa näkyi omien ajankohtaisten teemojen lisäksi EU-vaalit ja kotimaan politiikan ympärillä käytävä yhteiskunnallinen keskustelu kulttuuri- ja kirjallisuusaiheista. Lukukeskus osallistui myös kansainväliseen lukutaitokeskusteluun pitkin vuotta.

Lukukeskuksen viestinnän ja vaikuttamisen vuosi 2024

Tammikuussa Lukukeskus osallistui omalla osastollaan Pohjoismaiden johtavaan kasvatus- ja koulutusalan messutapahtumaan Educaan. Educa-messuilla kohdattiin kahden päivän aikana tuhansia opettajia ja muita alan ammattilaista. Alkuvuodesta Lukukeskus osallistui myös

asiantuntijatahona koulutustilaisuuteen kaikille Vantaan esi- ja alkuopetuksen opettajille, FinRA:n ja Lukukeskuksen yhteiseen Lukutaitoa kehittämässä -webinaariin sekä Lukuliikettä kuntiin – lukutaitomessuille.

Maaliskuussa alkanut Runomaajoukkue-kilpailu toi runouden takaisin olympialaisiin. Lukukeskus järjesti mediahuomiotakin keränneen nuorten kirjoituskilpailun yhdessä Suomen Olympiakomitean, Sanoma Media Finlandin ja markkinointitoimisto FOLK Finlandin kanssa. Kilpailun voittaja, 14-vuotias oululainen Jimi Karttunen, palkittiin matkalla Pariisiin kesäolympialaisiin.

Lukuviikko tavoitti huhtikuussa laajan ja monipuolisen yleisön. Yhteistyökumppaneita oli monilta eri aloilta, ja teemaviikko näkyi sekä sosiaalisessa että perinteisessä mediassa. Lukuviikolla julkaistiin myös kaksi uutta nuorten novellia ja uusi 10 faktaa lukemisesta –tietopaketti. Lukuviikosta kerrotaan lisää kohdassa 2.1.

Kevään aikana Lukukeskus otti kantaa yhteiskunnalliseen keskusteluun jakamalla tietoa Pelastetaan lukutaito –kansalaisaloitteesta, jossa kirjallisuuden tekijäjärjestöt vastustivat kirjojen arvonalisäveroprosentin nostoa 14 prosenttiin. Toukokuussa Lukukeskus vaati lisää julkista tukea ja arvostusta lasten ja nuorten kirjallisuudelle yhdessä Lastenkirja-alan yhteistyöverkoston kanssa. Kesäkuun EU-vaalien yhteydessä Lukukeskus osallistui EURead-lukutaitoverkoston yhteiseen vetoomukseen Euroopan parlamentille lukutaitoisen Euroopan puolesta. Lukukeskus oli vuoden aikana mukana jakamassa tietoa myös kulttuurileikkauksia vastustavasta Sakset seis! -adressista.

Lukukeskuksen kesäajan viestintä oli poikkeuksellisen vaikuttavaa lomakaudesta huolimatta. Essity Finlandin Lotus-pehmapapereiden kesän vaikuttavuusviestinnän kampanjassa kerrottiin Lue lapselle –palvelusta ja kannustettiin perheitä lukemaan yhdessä. Lukukeskuksen Kesän matkaopas kirja-Suomeen –artikkeli kokosi yhteen kesäisiä kirjallisuustapahtumia ympäri maan ja sai paljon huomiota sosiaalisessa mediassa. Lukukeskus myös osallistui kesäkuussa Villa Kiven Helsinki-päivän tapahtumaan.

Syksyn aikana Lukukeskus viesti Turun, Helsingin ja Jyväskylän kirjamessujen ohjelmasta, jossa Lukukeskus ja nuorten kirjallisuusmedia Lukufiilis olivat mukana. Helsingin kirjamessuilla järjestetystä Prata bok –ohjelmasta viestittiin aktiivisesti tiedottein ja sosiaalisessa mediassa, ja ohjelma keräsi kirjamessujen suurimmat lasten ja nuorten yleisöt. Lukukeskuksella oli oma näyttelypiste suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen yhteisillä kehittämispäivillä lokakuussa.

Lukukeskus osallistui viestinnällisenä yhteistyökumppanina Lukuboot-kampanjaan, jossa 13–25-vuotiaita nuoria kannustettiin lukemaan vähintään 15 minuuttia päivässä. Helsingin kirjamessuilla avatun kampanjan keulakuvina toimivat tunnetut somevaikuttajat. Syyslomaviikoilla Lukukeskus osallistui myös Lukuloma-kampanjan viestintään yhdessä muiden kirja-alan toimijoiden kanssa.

Joulukuussa Lukukeskus julkaisi päivittäin vuoden aikana lukuiloa lisänneitä tekoja ja tapauksia. Lukuilon joulukalenterissa kerrottiin sekä Lukukeskuksen omista että yhteistyökumppaneiden lukuiloteoista.

Vuoden 2024 aikana Lukukeskus osallistui myös Kirsi Kunnas 100 –juhlavuoden viestintään. Viestinnällistä yhteistyötä oli myös vakiintuneiden Satakielikuukauden, Sanataideviikon ja Lastenkulttuurin juhlaviikon kanssa.

Kansainvälistä vaikuttamistyötä

Lukukeskus edusti suomalaista lukutaitotyötä ulkomailla useaan otteeseen vuonna 2024. Lukukeskuksen tekemää lukutaitotyötä voikin kutsua vientituotteeksi. Lukukeskus on eurooppalaisista lukutaitotoimijoista koostuvan verkoston EUReadin jäsen ja kuuluu Global Network for Early Years Book Gifting –verkoston ohjausryhmään.

Kesäkuussa Lukukeskuksen toiminnanjohtaja Emmi Jäkkö osallistui EURead-verkoston yleiskokoukseen Ateenassa. Yleiskokouksen teemana oli Promoting Literacy in a Changing World ja sen yhteydessä julkastiin EURead-verkoston vetoamus Euroopan parlamentille lukutaitoisen Euroopan puolesta.

Alkukesästä FELA (Federation of European Literacy Associations) myönsi Lukukeskuksen Sanat haltuun -hankkeelle kansainvälisen lukutaitopalkinnon: The 2024 FELA Award for Innovative Literacy Promotion in Europe. Hankkeen parissa vuodesta 2016 työskennellyt Aleksis Salusjärvi kävi vastaanottamassa palkinnon European Conference on Literacy –tapahtumassa Kreetalla kesäkuun lopussa.

Lukukeskuksen kulttuurituottaja Barbro Enckell-Grimm esitteli Prata bok -hanketta Göteborgin kirjamesseilla syyskuussa. Messeilla järjestettiin kaksi eri lavaohjelmaa, joissa kerrottiin Prata bokista eri näkökulmista.

Suomalaista lukutaitotyötä ja Lukulahja lapselle -kirjalahjaohjelmaa esiteltiin osana kansainvälisiä lukutaitotyön ja lapsitutkimuksen seminaareja Bulgarian Sofiassa lokakuussa. Toiminnanjohtaja Emmi Jäkkö osallistui sekä Future 2.0 -foorumiin että ISSA:n varhaislapsuutta ja lapsen kehitystä tarkastelemaan tutkijakonferenssiin.

Marraskuussa Lukukeskuksen toiminnanjohtaja Emmi Jäkkö piti keynote-puheenvuoron Portugalin lukutaito-ohjelman konferenssissa Lissabonissa.

Lukukeskus työskentelee myös suomalaisen kirjallisuuden kansainvälisen tunnettuuden eteen välittämällä kirjailijavierailuja ulkomaille.

Viestinnän avainluvut

Vuonna 2024 mediassa julkaistiin 84 juttua, joissa Lukukeskus mainittiin. Lukukeskus mainittiin vuoden aikana sosiaalisessa mediassa yli 1200 kertaa.

Lukukeskuksen sosiaalisen median tilien seuraajien määrä on jatkuvassa kasvussa. X-tilistä päätettiin luopua vuoden 2024 lopussa, minkä jälkeen Lukukeskuksella on yhteensä noin 10 000 sosiaalisen median seuraajaa Facebookissa ja Instagramissa.

Lukukeskuksen medianäkyvyyden vuosittainen piikki tapahtuu huhtikuussa Lukuviikolla. Vuoden 2024 Lukuviikon tavoitavuus oli jopa yli 3 miljoonaa. Lukuviikko näkyi sosiaalisen median lisäksi sanomalehdissä, verkkomedioissa ja radiossa.

Lukukeskuksen verkkosivuilla vieraili 57 232 kävijää vuonna 2024. Verkkosivujen kävijämäärä kasvoi edellisestä vuodesta 16,4 %. Lue lapselle –verkkopalvelun kävijämäärä kasvoi jopa 34 % vuonna 2024, ainakin osittain Lotus-pehmapaperien kesäkampanjan ansiosta.

2.1 Lukuviikko – Läsveckan

Lukuviikkoa vietettiin 22.-28.4.2024. Lukuviikkoa vietettiin muun muassa kouluissa ja kirjastoissa lukemalla ja järjestämällä erilaisia lukemista juhlistavia tapahtumia ja tempauksia. Lukemisesta käytiin vilkasta keskustelua sosiaalisessa mediassa, verkkomedioissa ja radiossa. Lukuviikon vuoden 2024 teema oli kohtaaminen.

Lukuviikko tavoitti vuonna 2024 entistä monipuolisemman yleisön. Lukemisen ja lukutaidon teemaviikko tavoitti eri kanavien kautta jopa 3 miljoonaa suomalaisia ja kutsui satoja toimijoita kohtaamaan Lukuviikolla.

Lukuviikko näkyi myös päättäjien viesteissä. Sekä europarlamentaarikot, kansanedustajat että kuntapäättäjät kertoivat viettävänsä Lukuviikkoa sosiaalisessa mediassa, kolumneissa ja blogeissa.

Monet organisaatiot jakoivat tietoa Lukuviikosta ja lukutaidon merkityksestä sekä yhteiskunnallisesti että omalle toiminnalleen. Erityisesti kouluissa ja kirjastoissa järjestettiin kirjailijavierailuja ja monipuolista ohjelmaa Lukuviikon aikana. Tapahtumia ja tempauksia järjestettiin muun muassa myös kauppakeskuksen asiakkaille ja bussimatkustajille. Lukuviikon torstaina vietettiin Lue kirjaa joukkoliikenteessä -päivää.

Lukukeskus julkaisi Lukuviikolla uuden 10 faktaa lukemisesta –tietopaketin. 10 faktaa lukemisesta on ajantasainen ja kattava katsaus Suomen lukutaitotilanteeseen. Se kokoaa yhteen yli 50 tutkimusta, tilastoa ja selvitystä suomalaisten lukutaidon kehityksestä ja lukutottumuksista.

Lukukeskuksen tuottamia 10 faktaa lukutaidosta maailmalla -oppituntivinkkejä julkaistiin osana kestävän kehityksen Toivoa ja toimintaa -materiaalipakettia, jonka BMOL ry kokosi Agenda30:n tavoitteiden pohjalta. Materiaalit on tarkoitettu yläkouluissa ja toisella asteella toimiville eri oppiaineiden opettajille, mutta ne hyödyttävät myös muita kasvattajia.

3. Kirjailijavierailut

Yksi Lukukeskuksen kirjailijavierailupalvelun keskeinen tavoite on se, että vierailutilausmäärät kasvaisivat valtakunnallisesti tavoittaen yhä suuremman joukon lukijoita. Vierailumäärien kasvaminen ei kuitenkaan ole tavoitteena itseisarvoinen – se ei ohita palvelun kaikkein tärkeintä tavoitetta eli sitä, että kirjailijavierailut olisivat mahdollisimman arvokas elämys niin tekijän, tilaajan kuin yleisönkin näkökulmasta.

Vuonna 2024 kirjailijavierailupalvelun suositushinnoittelussa tehtiin muutoksia. Samalle päivälle kahden tai useamman vierailun tilanneille annettavaa alennusta laskettiin merkittävästi ja useamman päivän kiertueiden alennuksista luovuttiin kokonaan. Useamman päiväkohtaisen kirjailijavierailun suositushinnat nousivat tilatun kirjailijavierailun määrästä riippuen 37 %-55 % (keskimäärin 44 %).

Muutos hinnoittelussa liittyi ennen kaikkea siihen, millaisena kirjailijavierailujen arvo näyttäytyy kirjailijan näkökulmasta – korotettu palkkio tukee paremmin kirjailijan toimeentuloa ja kannustaa panostamaan useamman esiintymisen vierailupäiviin. Toisaalta tilaajan näkökulmasta hintojen nosto voi vaikuttaa kirjailijavierailujen saavutettavuuteen erityisesti syrjäseuduilla, joissa myös matka- ja majoituskulujen osuus on suurempi. Useamman vierailun tilauksia tehdään erityisesti kouluihin ja oppilaitoksiin.

Vuonna 2024 kirjailijavierailujen kokonaismäärä oli 1519 sisältäen kaikki tilatut suomen- ja ruotsinkieliset kirjailijavierailut, (v. 2023: 1658, 2022: 1717kpl, 2021: 1280 kpl, 2020: 1067 kpl). Lapsille ja nuorille vierailuista kohdentui 59 % ja aikuisille 41 %. (v. 2023: 64 % / 36 %).

Hinnanmuutos ei näyttäisi toistaiseksi vaikuttaneen kovin suuresti useamman kuin yhden päiväkohtaisen kirjailijavierailun tilausmääriin. Vuonna 2024 kahden tai useamman esiintymisen kirjailijavierailuja tilattiin noin 25 % kaikista tilauksista. (v. 2023: 27 %). Vuonna 2024 yhdeksän tai useamman kirjailijavierailun tilauksia oli 1,4 % kun lukema vuonna 2023 oli 1,8 %.

Hinnoittelumuutoksen merkittävin seuraus on kirjailijoille maksettavien palkkioiden nousu kokonaisuutena. Vuonna 2024 kirjailijoille tilitettiin palkkiota yhteensä 475,765,19 €, mikä merkitsee keskimääräisesti 19 % kasvua kirjailijoiden palkkioihin vuoteen 2023 verrattuna (1359 €/kirjailija. v. 2023: 1141,44 €/kirjailija). Yhden kirjailijavierailun hinta oli kirjailijan palkkion osalta vuonna 2024 keskimäärin 312,55 € (v. 2023: 266 €) ja yhteensä kirjailijavierailupalvelun kautta työtilaisuuksia sai 350 eri kirjailijaa (v. 2023: 386). Kokonaisuudessaan palkkioita päivärahoinen maksettiin kirjailijoille 500 567,19 €.

Maantieteellisesti katsottuna kirjailijavierailuissa nähtiin laskua seitsemällä alueella: Pohjanmaalla (302, 2023: 358), Keski-Suomessa (50, 2023: 83), Pirkanmaalla (95, 2023: 144), Hämeessä (83, 2023: 126), Savossa (103, 2023: 121), Kymenlaaksossa (24, 2023: 25), Etelä- ja Pohjois-Karjalassa (38, 2023: 44) ja Ahvenanmaalla (25, 2023: 35). Kasvua puolestaan nähtiin Uudellamaalla (548, 2023: 517), Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa (130, 2023: 100), Lapissa (67, 2023: 41) ja Kainuussa (25, 2023: 8). Merkityksellistä, että kasvua tapahtui nimenomaan Kainuussa, jossa vierailumäärät ovat olleet vuosia kaikkein alhaisimmat sekä Lapissa, jossa kirjailijavierailujen kokonaiskustannukset ovat matkakulujen vuoksi usein suuret. Suomen lisäksi vierailuja tilattiin Ruotsiin ja Viroon.

Kirjailijavierailupalveluun liittyi uusia kirjailijoita vuonna 2024 yhteensä 185 kpl, mikä on selvästi suurempi luku aikaisempiin vuosiin verrattuna (v. 2023: 120, v. 2022: 109, v. 2021: 66 kirjailijaa). Eri kirjailijoiden nostamista esille vierailupalvelun etusivulla jatkettiin ja lasten- ja nuorten kirjailijavierailuille tehtiin oma sivustonsa kirjailijaprofiilien selaamisen helpottamiseksi.

Kirjailijavierailuissa suosittiin vuorovaikutuksellisia live-vierailuja, kun virtuaalisten vierailujen tilausmäärät jatkoivat entisestään laskuaan. Vuoden 2024 aikana tilattiin 34 virtuaalista vierailua (vuonna 2023: 84 kpl). Toisaalta halukkuutta vierailujen live-striimaukselle ja tallentamiselle oli myös runsaasti.

Vuonna 2024 tilatuista asiantuntijaluennoista iso osa liittyi erityisesti lukemisen tärkeyden ja lukutaitotyön aiheisiin – huomattavaa oli myös se, että sekä lukutaitotyöhön liittyvien asiantuntijaluentojen että tavallisten kirjailijavierailujen tilaajatahoina oli kasvavassa määrin vanhempainyhdistykset. Asiantuntijaluentoina kirjailijoilta tilattiin puheenvuoroja myös muun muassa yhteiskunnallisista, historiaan ja sotaan liittyvistä aiheista sekä luonnon, terveyden ja mielenterveyden teemoista.

Palautekyselyn perusteella tilaajien tyytyväisyys palveluun oli 4,9 (ast. 1-5).

Kirjailijavierailujen arvo realisoitui myös opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamasta 100 kirjastoa – tuhansia kohtaamisia -hankkeesta, jonka valmistelut aloitettiin vuonna 2024. Hankkeessa järjestetään 100 kirjailijavierailua kirjastoissa ympäri Suomen vuoden 2025 aikana. Hanketta varten järjestetyssä haussa yli 300 kirjastoa toivoi kirjailijavierailua. Hakemuksista välittyi kirjastojen suuri arvostus kirjailijavierailuja kohtaan ja into saada kirjailija esiintymään omaan kirjastoon.

Svenskspråkiga författarbesök

Läscentrum förmedlade sammanlagt 340 författarframträdanden på svenska år 2024 (år 2023: 402). Av dem skedde 62 inom ramen för projekt, En författare till varje skola (se p.), Prata bok (se p.), och Författarna.

Vi har satsat på att fördjupa projekten med mera förhandsmaterial och att öka innehållet i kommunikationen, främst i nyhetsbrev och i lyft på bokningssidan.

Författarna är ett samarbete med Finlands svenska författareföreningen. Samarbetet initierades år 2022. År 2024 besökte Annika Sandelin, Linda Bondestam och Eva Frantz lågstadieskolorna i Hangö (12 framträdanden, stora och små grupper). Karin Collins besökte högstadiet och gymnasiet i Hangö 3 + 1 framträdanden)

Läscentrums största svenskspråkiga beställare är Bokkalaset i Ekenäs och Jeppis Lit. En del av Ekenäs bokkalas består av öppna framträdanden för vuxen publik, en annan av skolbesök. Jeppis Lit är en tvåspråkig litteraturfestival i Jakobstad, majoriteten av framträdandena är på svenska.

Andra kommunsamarbeten är Borgå stad med författarbesök på Runebergsdagen (4 framträdanden). Esbo stad bokat skilt sina författarbesök till biblioteken, vi har frångått Kulpskonceptet.

Kirjailijavierailujen yhteistyötä

Perinteinen, vuodesta 1980 järjestetty Runebergin päivän vierailukiertue keräsi yhteen kirjailijoita esiintymään porvoolaisiin kouluihin myös vuonna 2024. Kirjailijavierailuista 7 toteutettiin suomenkielisinä ja 3 ruotsinkielisinä yhteensä 8 kirjailijan voimin.

Osana Espoon kaupungin Kulttuuri- ja liikuntapolkusuunnitelmaa (KULPS!) espoolaiset peruskoulut voivat tilata Lukukeskuksen kautta itselleen kirjailijavierailun tai työpajan. Espoon kirjastojen kanssa yhteistyönä toteutettuja KULPS-vierailuja tai työpajoja järjestettiin yhteensä 64, joista suomenkielisiä oli 59 ja ruotsinkielisiä 5. (Vuonna 2023: 45, Vuonna 2022: 30, Vuonna 2021 yli 100). Työtilaisuuksia KULPSin kautta sai 21 kirjailijaa.

Lukukeskus ja kirjailijavierailupalvelu teki yhteistyötä myös Tiedekeskus Heurekan kanssa Tietokirjafanit-hankkeessa. Hankkeen tavoitteena on nostaa koululaisten lukuintoa ja tiedepääomaa tietokirjavierailujen ja niihin liittyvien työpajojen avulla. Kirjastot ja tiedekeskukset eri puolilta Suomea järjestivät maksuttomia kirjailijavierailuja koululaisille ja perheille. Hankkeessa olivat mukana myös Suomen tietokirjailijat ry, Kirjastoseura ja Tiedekeskusverkosto. Tietokirjafanit-hankkeen mahdollisti Alfred Kordelinin säätiön Suuret kulttuurihankkeet -rahoitus. Lukukeskuksen kirjailijavierailupalvelu välitti hankkeessa vuonna 2024 yhteensä 46 lasten ja nuorten tietokirjailijan työpajaa tai vierailua tiedekeskuksille ja kirjastoille. Vierailuja järjestettiin mm. Sodan ja rauhan keskus Muistissa Mikkelissä, Avaruuspuisto Väisälässä Kaarinassa, Suomalaisen kirjan museo Pukstaavissa Sastamalassa sekä Tiedekeskus Heurekassa Vantaalla. Tiedekeskus Arktikumin kanssa työpajoja järjestettiin kouluissa Rovaniemellä, Enontekiöllä ja Utsjoella. Vierailuja järjestettiin kirjastojen kautta myös Oulussa, Joensuussa, Seinäjoella, Tampereella, Vantaalla, Helsingissä ja Espoossa. Lisäksi Lukukeskus oli mukana laatimassa tukimateriaaleja hankkeen eri tahoille: opettajille, vierailujen tekijöille ja tilaajille. Hankkeen vierailuista 10 järjestetään alkuvuodesta 2025.

Vuonna 2024 vierailupalvelun tuottajat kävivät kertomassa kirjailijavierailupalvelusta esikoiskirjailijoille järjestetyssä tilaisuudessa ja sekä tietokirjailijoiden että Suomen Kirjailijaliiton järjestämien esiintymiskoulutusten yhteydessä. Tämän lisäksi vierailupalvelu tapasi nykysarjakuvakollektiivi KUTIKUTIN jäseniä ja koko Lukukeskuksen henkilökunta kirjailijoita kaikille kirjailijoille avoimilla lukuviikon kirjailijakahveilla.

3.1 100 kirjastoa – tuhansia kohtaamisia

Opetus- ja kulttuuriministeriö osoitti Lukukeskukselle 100 000 euron hankemäärärahan kirjailijavierailujen järjestämiseksi yleisissä kirjastoissa vuonna 2025. Syksyllä 2024 avoimessa haussa valittiin 108 kirjastoa mukaan suureen kirjastokiertueeseen, jossa järjestetään kirjailijavierailuja eri puolilla Suomen kirjastoja vuoden 2025 aikana. Hakemuksia tuli yli 300 kirjastolta.

Hankkeessa mahdollistetaan kirjallisuuskohtaamisia myös alueilla, joilla järjestetään vähemmän kirjailijavierailuja. Etusijalla haussa olivatkin ne kirjastot, joissa ei viime vuosina ole vierailut kirjailijoita. Hankkeessa mukana olevista kirjastoista 48 %:lla oli viimeisen kolmen vuoden aikana ollut korkeintaan yksi kirjailijavierailu. Joissain kirjastoissa edellisestä kirjailijavierailusta oli kulunut jopa 10 vuotta.

Kirjastojen hakemuksista nousivat esiin kirjastojen tiukentuneet taloudelliset resurssit ja toisaalta halu vastata asiakkaiden tarpeisiin ja toiveisiin. Kirjailijavierailujen uskottiin lisäävän mm. yhteisöllisyyttä ja innostavan kirjastoon uusia asiakkaita.

100 kirjastoa – tuhansia kohtaamisia -kirjailijavierailuilla tavoitetaan eri-ikäiset ja -kieliset lukijat. Lisäksi hankkeessa selvitetään kirjailijavierailujen vaikuttavuutta kirjastoissa sekä tapoja tukea kirjaston lukutaitotyötä entistä paremmin.

3.2 En författare till varje skola

Läscentrums projekt En författare till varje skola består av författares skolturnéer i olika delar av Svenskfinland regionvis.

Skolan får en klassuppsättning böcker skrivna av den besökande författarens böcker. Läscentrum har materialpaket skolorna får och som ska användas i samband med författarbesöken. Skolorna förbinder sig att läsa in sig på en bok författaren skrivit innan besöket och att förbereda sig, arbeta kring läsningen och förbereda frågor de kan ställa till författaren när hen kommer till skolan.

En författare till varje skola gick i år till Österbotten (våren) och Östra Nyland (hösten).

Vårterminen 2024 gjorde Hanna Lundström en turné med sammanlagt 11 framträdanden på fyra dagar. Malin Klingenberg gjorde tillsammans med Ida Wikström en en vecka turné med sammanlagt 14 framträdanden.

Hösten 2024 gjorde Julia Wickholm tre framträdanden och Johanna Holmström två i högstadier och gymnasier i östra Nyland.

Tomas Järvinen gjorde 14 framträdanden i samma region och Wilma Möller sex framträdanden i Syd-österbotten.

Projektet nådde 1619 elever (jfr 1 133 elever året innan). Projektets målsättning är att nå ut till små skolor i glesbygden. Antalet elever är således inget självändamål.

Författarna uppskattar att projektet ger dem en möjlighet att möta sina läsare på olika håll i landet. Skolorna är tacksamma för att projektet fungerar smidigt och ger dem en förmånlig möjlighet att träffa författare och illustratörer. Klassuppsättningen böcker (10 / skola) är ett lockbete och ger möjlighet att hela klassen läser och diskuterar samma bok.

En författare till varje skola finansieras av Svenska kulturfonden och Föreningen Konstsamfundet. En del av kostnaderna täcks av kommunernas självriskdel, en euro per elev.

4. Lukemisen edistäminen

Varhaislukeminen – Lue lapselle – Läs för barnet

Lue lapselle on Lukukeskuksen vakiintunut varhaislukemisen edistämisen ohjelma, jonka tavoitteena on innostaa pienten lasten vanhempia lukemaan ääneen lapsille ja jakaa tietoa lapselle lukemisen tärkeydestä. Kaksikielisellä Lue lapselle -sivustolla on tietoa ja materiaaleja vanhemmille, varhaiskasvatuksen ammattilaisille, kirjastoille, opettajille sekä muille lasten ja perheiden kanssa työskenteleville.

Vuonna 2024 kiinnitimme erityishuomiota sisältöjen saavutettavuuteen. Tuotimme suositusta vanhemman oppaasta versiot kolmella saamen kielellä (pohjoissaame, inarinsaame, koltansaame) ja selkosuomeksi. Selkokielineen opas palvelee vähän suomea osaavia vanhempia, joiden omalle kielelle opasta ei ole käännetty, ja muita selkokieltä tarvitsevia. Vuoden aikana kokosimme tietoa monikielisten perheiden lukemisen tukemiseksi ammattilaisille. Julkaisimme myös Monikielisen kirjaston ja Seinäjoen ERTE:n kanssa kirjastotyöntekijöille muistilistan omalla äidinkielellä lukemisen tukemiseen. Lisäksi kiinnitimme kaikissa materiaaleissa huomiota siihen, että viesti tavoittaisi ja puhuttelisi myös perheitä, joiden arjessa lukeminen on vähäisintä.

Toimintasuunnitelman mukaisesti kartoitimme vuoden aikana myös uusia Lue lapselle -sidosryhmiä. Varhaislukemisen teemat kiinnostivat monenlaisia tahoja ja saimme kutsuja useisiin tapahtumiin ja koulutustilaisuuksiin, kuten Espoon esiopetuksen yhteiseen kehittämispäivään, oman äidinkielen opettajien veso-koulutukseen Vantaalle, Porvoon lukutaitomessuille, Lukuinnon päivään Kangasalle, eri yliopistojen kasvatustieteiden kursseille, ammattioppilaitos Gradian kasvatustieteiden ja ohjaustieteiden kursseille sekä vanhempainiltoihin.

Lotuksen Lue lapselle -kesäkampanja teki lapselle lukemisen merkitystä näkyväksi suurelle yleisölle, ja Lotus tuki Lue lapselle -hanketta myös lahjoituksella. Lue lapselle oli myös osa Kirsi Kunnas 100 – juhlavuotta.

4.1 Lukulahja lapselle – En läsgåva till barnet

Lukulahja lapselle -kirjalahjaohjelmaa jatkettiin Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella. Lukulahja lapselle -ohjelman asema vahvistui, kun sen vakiinnuttaminen kirjattiin jo syksyllä 2023 osaksi hallitusohjelmaa ja nyt syksyllä 2024 sille osoitettiin pysyvä rahoitus. Se mahdollistaa toiminnan pitkäjänteisen toteuttamisen. Pitkään jatkunutta ohjelmaa on tärkeää myös kehittää;

neuvoloiden sitouttaminen kassien jakamiseen ja lukemisen merkityksen välittämiseen perheille vaatii jatkuvaa työtä.

Ohjelman käynnistyttyä 2019 syntyneistä lapsista 93 prosentille on tilattu kirjakassi jaettavaksi. Vuonna 2024 kirjakasseja tilattiin 43 600 kappaletta. Vuonna 2024 autoimme neuvoloita kirjakassien jakamisessa jatkamalla aktiivista tiedottamista kirjakassien tilaamisesta sekä tarjoamalla tukimateriaalia lukemisen merkityksestä kertomiseen (kirjakassiin lisätty infokirje neuvoloille; Ammattilaisen opas neuvolaan). Aloimme selvittää mahdollisuuksia kirjakassin kirjojen uudistamiseen.

Lukulahja lapselle –ohjelma herättää laajaa kansainvälistä kiinnostusta. Jatkoimme mukana kansainvälisessä Global Network for Early Years Bookgifting -kirjalahjaverkostossa, jossa jäsenjärjestöt ympäri maailmaa jakavat kokemuksiaan vauvaperheiden lukemisen tukemisesta. Lisäksi toiminnanjohtaja esitteli hankkeen tuloksia Bulgarina Sofiassa tulevaisuusfoorumissa, lapsitutkimuksen ISSA-konferenssissa sekä Portugalin lukutaito-ohjelman konferenssissa Lissabonissa.

Kouluikäisten lasten ja nuorten lukemisen tukeminen

4.2 Esi- ja alkuopetuksen Lukupolku-malli

Esi- ja alkuopetuksen Lukupolku-malli auttaa kasvatuksen ammattilaisia tukemaan pitkäjänteisesti lasten lukemista ja lukuintoa esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheessa. Lukupolku-malli suunniteltiin yhdessä Vantaan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen opettajien kanssa lukuvuonna 2023–2024. Kuntayhteistyö oli toimivaa: opetushenkilökunnan mukanaolo, laajat kyselyt ja kasvokkaiset tapaamiset auttoivat tekemään mallista opettajien arkeen sopivan. Lukupolku-malli otettiin käyttöön Vantaalla syksyllä 2024 pilotointivaiheen jälkeen, minkä lisäksi Espoon esiopetus halusi ottaa mallin kokeiluun jo syksystä alkaen. Vuonna 2024 kaikkiaan yli 1000 esi- ja alkuopetuksen ammattilaista, opettajaa ja esihenkilöä eri kunnista sai tietoa Lukupolku-materiaalista koulutustilaisuuksissa. Malli lanseerataan valtakunnallisesti opettajien käyttöön alkuvuonna 2025 Educa-messuilla.

Lukupolku-materiaalit julkaistiin Lue lapselle –palvelussa, ja myös Lukupolun yhtenä painopisteenä oli auttaa opettajia kannustamaan vanhempia kotona lukemiseen. Esi- ja alkuopetuksen Lukupolku laajensikin Lue lapselle -kohderyhmää perusopetuksen 1.–2. luokkien oppilaisiin ja opettajiin. Tämä mahdollistaa viestimisen ääneen lukemisen ja yhteisten lukuhetkien merkityksestä vielä kouluikäisillekin. Lisäksi Lukupolku-hankkeessa jatkettiin monikielisten lasten ja perheiden lukemaan kannustamista myös omalla äidinkielellä sekä ohjattiin esi- ja alkuopetuksen esihenkilöitä lukevan toimintakulttuurin rakentamiseen.

Lukupolun kirjailijakummina toimi vantaalainen lasten- ja nuortenkirjailija Siri Kolu. Hanketta rahoitti Opetushallituksen Lukutaito-ohjelma.

4.3 Prata bok

Prata bok, skolelevers författarsamtal på bokmässan i Helsingfors hölls i år torsdagen den 24 och fredagen den 25 oktober.

Tio elevgrupper deltog på Fiskehamnen och Kirjakallio. Grupperna var allt från åk 5 till abiturienter, från Hangö, Pargas (Nagu och Korpo), Karleby, Vasa, Vanda, Helsingfors, Sibbo och Borgå.

De elever som var på scen deltog i en skolningsdag i Helsingfors tre veckor före mässan. Två grupper som inte rymdes med kom på reportageresor, en från Esbo och en (åk 6) och en från Vasa (en gymnasiegrupp). De skrev sammanlagt sex artiklar, intervjuer och recensioner. Ytterligare ett par skolor som var på scen bidrog också med recensioner av de författares böcker de samtalat om på scen.

I responsen angav författare och illustratörer att eleverna var välinsatta och förberedda och att de var fint att få lite andra frågor än de får av vuxna intervjuare. Skolgrupperna uppskattade den respekt författarna visade deras arbete och intresse, att de fick uppleva bokmässan, och också det de fick med sig av att få fördjupa sig i en bok och läsning. Skolningsdagen ger dem erfarenheter och förberedelser också för att samla material och uppträda på scen. Lärarna uppskattade att Prata bok ger dem ett tillfälle till djupläsning. Samtalen drog ett rekordartat antal elever och annan publik.

Prata bok finansieras av Svenska kulturfonden och Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne. Svenska litteratursällskapet i Finland är samarbetspartner, i år försåg de skolor med gratisbiljetter – något som ledde till att publiken var rekordstor, mellan 60 och 165 personer per samtal.

4.4 Sanat haltuun

Sanat haltuun -työpajojen tavoitteena on vahvistaa nuorten lukutaitoa ja lisätä kiinnostusta lukemiseen. Pajoihin on osallistunut kuuden toimintavuoden aikana yli 10 000 nuorta ympäri Suomea, ja opetusmetodeja on kehitetty heidän avullaan. Sanat haltuun -lukutaitopajat on suunnattu erityisesti lukemiseen kielteisesti suhtautuviin nuoriin. Pajoissa on löydetty tehokkaita tapoja saada heidät tunnistamaan lukutaidon merkitys sekä kiinnostumaan kaunokirjallisuudesta.

Vuonna 2024 Sanat haltuun -hanketta jatkettiin Opetushallituksen lukutaito-ohjelman rahoituksella. Hankkeen tavoitteena oli jatkaa vuonna 2022 tuotetun opettajan oppaan kehittämistä, nyt erityisesti Suomi toisena kielenä -opiskelijoiden näkökulmasta. Vuonna 2025 julkaistaan valmis opettajan opas myös S2-opetuksen tueksi.

Opettajan oppaaseen tuotetaan uusia työpajamalleja, jotka sopivat osaksi Suomen kielen opetusta yläasteelle tai toiselle asteelle. Hankkeessa kerätään myös palautetta pajoihin osallistuneilta opettajilta.

Sanat haltuun -työpajat suunnitellaan moniammatillisena yhteistyönä, jossa opetussisällöt ja kirjallinen kulttuuri ovat Aleksis Salusjärven käsialaa. Hän on toiminut kirjallisuuden ammattilaisena vuosien ajan. Rap-lyriikan analysoimisesta ja musiikillisesta sisällöstä vastaa muusikko Mikko Sarjanen (Atomirota- ja Notkea Rotta -yhtyeet). Pedagogisesta sisällöstä ja työtapojemme toimivuudesta haastavissakin ympäristöissä vastaa Hanna Markkanen, joka on työskennellyt puheterapeutina Helsingin alueen erityiskouluissa sekä useissa alueellisissa erityisluokissa pääkaupunkiseudulla.

Aikuisten lukutaiton tukeminen

4.5 Bultande hjärtan

Bultande hjärtan var en serie författarbesök med de författare som medverkade i Lättlästologin Bultande hjärtan. De sammanlagt åtta Besöken gick till äldreboenden, en yrkesskola och Svenska Arbis som har hand om integrationsundervisning på svenska. Författargästerna var Thomas Brunell, Henrika Andersson, Heidi von Wright, Heidi Sjöblom, Ann-Helen Attianese, Axel Åhman och Sara Jungersten. Besöken ägde rum i Ingå, Helsingfors, Pargas, Vasa och Pedersöre.

Bultande hjärtanbesöken finansierades med medel av Otto A. Malms donationsfond.

5. Julkaisut

5.1 Kiiltomato – Lysmasken

Kiiltomato-Lysmasken on kirjallisuuskritiikin verkkolehti, joka mottonsa mukaan ”etsii hehkuunsa kirjoja, jotka ansaitsevat lisää huomiota”. Vuonna 2000 perustettu lehti tunnetaan laajoista, paneutuneista ja monipuolisista kritiikeistään.

Lehti osallistuu kirjallisuuden vastaanottoon Suomessa ja tarjoaa toimeentuloa kriitikoille, ja sen kautta Lukukeskus tavoittaa uusia lukijoita ja kirjoittajia. Kaksikielisenä se on ainoa laatuaan Suomen kulttuurilehtikentällä. Kiiltomadon päätoimittajina jatkoivat Anniina Meronen ja Juha-Pekka Kilpiö. Ruotsinkielisen Lysmaskenin päätoimittajana jatkoi Camilla Lindberg. Toimitusneuvostoon kuuluvat Vesa Haapala, Laura Piippo, Joonas Sääntti, Satu Taskinen ja Jarkko Tontti.

Kritiikkejä ilmestyi kaikkiaan 65 kappaletta ja esseitä, puheenvuoroja tai vastaavia 20. Monessa yhdistettiin useampia kohdeteoksia samaan juttuun. Kaksi luetuinta juttua olivat Anu Kaajan essee ”Väkivalta pakenee sanoja” ja Saara Laakson essee ”Ysäriin hehku”, molemmat kunnianhimoisia ja huolelliseen taustatyöhön pohjaavia tekstejä, joissa käsitellään useita teoksia.

Kiiltomadossa panostettiin kaunokirjallisuuden osalta varsinaiseen käänöskritiikkiin eli vertailuun alkukielisen ja suomennoksen välillä, samoin lasten- ja nuortenkirjoihin. Tietokirjallisuudesta painotettiin humanistisia ja yhteiskunnallisia aiheita. ”Jälleenlöydetyt”-palstaa jatkettiin.

Päätoimittajat kiinnittivät edelleen erityistä huomiota siihen, että kaikki kritiikit ja muut tekstit toimitetaan huolellisesti. Kohdeteokset valittiin tarkoin sen mukaan, mikä teos ei ole saanut ansaitsemaansa näkyvyyttä, ja kullekin teokselle etsittiin kriitikko, jolla on juuri siihen sopivaa asiantuntemusta.

Syksyllä lanseerattiin Kiiltomadon uutiskirje, johon kootaan teemoittain viimeaikaisia julkaisuja. Sitä jatketaan vuonna 2025 lähettämällä kirje noin neljännesvuosittain. Huhtikuussa toinen päätoimittajista osallistui Tekstin talolla SARVin seminaariin aiheesta ”Millainen tekstilaji kritiikki on – vai onko se tekstilaji ensinkään?”.

Lysmasken

Redan under 2023 kunde man på Lysmaskens sociala medier se ett större intresse för djuplodande essäistiska texter och samrecensioner, än vanliga recensioner av enskilda böcker. Under 2024 har Lysmasken fortsatt att göra satsningar på sådana texter, och ett par nya mycket kunniga och erfarna

skribenter/essäister har bidragit till helheten. Lysmaskens ambition har varit att fungera som växtplats för nya skribenter, men under 2024 har synts att också erfarna skribenter gärna tyr sig till Lysmasken som publiceringskanal. Bland de här texterna har fokus legat på stilistiska och njutningsbara helheter av karaktären långläsning. De har behandlat aktuella viktiga teman som kriget, översättarnas viktiga roll, läsningens betydelse, samt en miniserie kring poesins överlevnad och villkor.

Dessa texter som publiceras under fliken Talturen, kräver betydligt mera jobb av redaktören och arvodet är också högre för dem. Fokus har satts på bildsättningen/collage/AI-genererat material för att ge ökad visualitet och attraktionskraft till texterna.

Under 2024 har det därtill funnits recensioner som representerat böcker med bredd när det gäller såväl innehåll som genre. Barn- och ungdomslitteraturen har varit fortsatt representerad. Någon skribent inom området har haft en paus på grund av doktorandstudier inom ämnet, men återkommer igen under 2025. Det gör att Lysmasken också i fortsättningen kan ha skribenter med stort kunnande och kompetens inom området för barn- och ungdomslitteratur.

Lysmaskens mångåriga redaktör Camilla Lindberg har fungerat som redaktör också under 2024.

5.2 Lukufiilis - Läsglans

Lukufiilis on nuortenkirjallisuuteen keskittyvä media, joka esittelee ajankohtaisimmat nuortenkirjat, kirjailijat ja ilmiöt. Lehteä tekevät 13–19-vuotiaat ympäri Suomen ja juttuja tilataan myös ammattikirjoittajilta. Vuonna 2024 tuotimme nuortennäköistä sisältöä ajankohtaisista lukemisen ilmiöistä ja Lukufiilis näkyi kirja-alan tapahtumissa. Lukufiilisen profiili juuri nuorten kirja-arvioita julkaisevana mediana vahvistui etenkin sosiaalisessa mediassa.

Lukufiilikseen kirjoitti 52 nuorta. Vuoden aikana julkaistiin yhteensä 111 juttua, joista 47 oli nuorten kirja-arvioita ja 24 ilmiöjuttuja. Vuoden teemat olivat Mitä lukisin?, rakkautta ilmassa, lyriikka ja lukuilo. Lisäksi julkaisimme kirjailijoiden pääkirjoituksia sekä kirja-alan henkilöistä haastatteluja. Keväällä Lukuviikon novellin kirjoitti Dess Terentjeva, josta julkaistiin haastattelu. Lukufiilis jakoi vuonna 2024 lukemisen iloa lukuilo-teemalla. Pääkirjoituksen kirjoitti Otavan lukulähettiläs Henriika Tulivirta.

Toimituskunta mahdollisti nuorten avustajien osallistumisen suunnitteluun ja kirjallisuuskeskusteluun. Toimituskunta koostui viidestä yläkouluikäisestä ja toista astetta käyvästä nuoresta eri puolilta Suomea. Lukufiilisen toimituskuntaan rekrytoidaan tammikuussa 2025 uusia nuoria. Toimituskunta ideoi ja tuotti Lukufiilikseen sisältöä sekä auttoi kehittämään mediaa. Lisäksi he saivat palautetta kirjoittamistaan teksteistä, jotta heidän olisi mahdollista kehittyä kirjoittajina.

Lukufiilisen kirjallisuussisällöt löytyvät sieltä, missä nuoret itsekin ovat, eli sosiaalisesta mediasta. Lukufiilisen kanavissa oli yhteensä 6000 seuraajaa vuonna 2024. Lukufiilisen verkkosivuilla vieraili 90 681 kävijää, ja suosituin juttutyyppi olivat kirja-arviot. TikTok-videot saavuttivat vuonna 2024 yhteensä 170 000 katselukertaa. Osa videoista julkaistiin osana LANU! Festivaalin yhteistyötä.

Moni Lukufiilisen avustaja on löytänyt median opettajan kautta. Opettajia kannustettiin vuoden aikana jakamaan tietoa Lukufiiliksestä uutiskirjeissä ja sosiaalisessa mediassa. Tuotimme tiedonjaon avuksi myös kirjavinkkijulisteita.

Lukufiilis teki vuonna 2024 yhteistyötä LANU! Festivaalin kanssa. Lukufiilisen päätoimittaja toimi Lukukeskuksen ja Olympiakomitean yhteistyössä järjestetyssä Runomaajoukkue –kirjoituskilpailussa

esiraadissa. Lukufiilis osallistui Jyväskylän kirjamesseujen ohjelmaan toimituskuntalaisten paneelikeskustelulla ja Meet & Greet –ohjelmalla. Messuilla päätettiin palkintojenjakoon myös Kirjoitan koska haluan! -kilpailu, jota Lukufiilis oli järjestämässä yhteistyössä Peda.netin ja The Voice Books -äänikirjapalvelun kanssa. Lukufiiloksen päätoimittaja ja toimituskuntalainen esitteli Lukufiilistä Opetushallituksen Lukutaitoverkostossa.

Lukufiilis sai vuodelle 2024 avustusta Otavan kirjasaatiolta. Lukufiiloksen päätoimittajana toimi Sofia Blomberg. Lukufiiloksen ohjausryhmä lakkautettiin lehden uusien kehitysideoiden vuoksi.

Läsglans

Vi har fortsatt publicera recensioner av svenska böcker och böcker översatta till svenska på Läsglans. En del artiklar, intervjuer och recensioner har tillkommit i samband med Prata bok eller Läsveckan, andra skribenter har spontant tagit kontakt och tagit emot uppdrag. Vi har samlat en grupp skribenter vi nått via nyhetsbrev till modersmåls lärare. Under året som gått har vi publicerat sammanlagt 33 artiklar och recensioner, sex fler än förra året.

6. Hallinto ja talous

Hallitus

Lukukeskuksen hallitus koostui jäsenjärjestöjen edustajista seuraavalla kokoonpanolla

Puheenjohtaja

Kirjailija Juha Itkonen, Suomen Kirjailijaliitto

Jäsenet

Kirjailija Salla Simukka, Suomen Kirjailijaliitto

Kirjailija Lena Frölander-Ulf, Finlands svenska författareförening

Kirjailija Annika Sandelin, Finlands svenska författareförening

Viestintäpäällikkö Anne Rutanen, Suomen tietokirjailijat

Kirjailija Silja Sillanpää, Suomen lasten- ja nuortenkirjailijat

Projektikoordinaattori Mika Vainio, Suomen Näytelmäkirjailijat ja Käsikirjoittajat

Kääntäjä Laura Kalvas, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto

Toimittaja Vesa Rantama, Suomen arvostelijain liitto

Tuottaja Pirjo Soinen, Suomen kirjastoseura

Viestinnän asiantuntija Katriina Palo-Närhinen, Kansanvalistusseura, alkaen 14.10.2024

(Koulunjohtaja Tuija Tammelander, Kansanvalistusseura, 26.8.2024 saakka)

Opettaja Taina Timonen-Keskimäki, Äidinkielen opettajain liitto

Hallitus kokoontui vuonna 2024 viisi kertaa. Lukukeskuksen vuosikokous pidettiin 27.3.2024.

Henkilökunta ja toimisto

Vakituisina työntekijöinä Lukukeskuksessa työskentelivät toiminnanjohtaja Emmi Jäkkö, talous- ja hallinto/kehittämispäällikkö Maija Nybäck toukokuun loppuun saakka ja sen jälkeen Pauliina Dockery talous- ja hallintopäällikön tehtävissä sekä tuottaja Suvi Alanko 80 % työajalla.

Annika Ahlstedt toimi määräaikaisena talousassistenttina 50 % työajalla maaliskuusta alkaen. Elisa Grönholm palasi vanhempainvapaalta elokuussa. Hän siirtyi 80 % työajalle lokakuussa. Stiina Klockars toimi Grönholmin vanhempainvapaan sijaisena ja jatkoi tehtävissään vuoden loppuun kokoaikaisena työntekijänä. Hankeasiantuntija Vilma Tammelin työskenteli heinäkuun loppuun saakka kokoaikaisena, mutta elokuusta vuoden loppuun 80 %:n työajalla. Tuottaja Suvi Annola työskenteli koko vuoden 80 % työajalla. Ruotsinkielisistä hankkeista, vierailuista ja käännöksistä vastasi osa-aikainen kulttuurituottaja Barbro Enckell-Grimm 60 % työajalla. Lukufiiliksen päätoimittajana toimi Sofia Blomberg. Hän työskenteli kevään 50 % työajalla ja kesäkuussa kokoaikaisena suorittaessaan Lukukeskuksessa korkeakouluharjoitteluaan sekä syyskuusta joulukuuhun 25 % työajalla.

Kiiltomato-Lysmaskenin päätoimittajina toimivat Anniina Meronen sekä Juha-Pekka Kilpiö. Kiiltomato-Lysmaskenin ruotsinkielisenä toimittajana toimi Camilla Lindberg.

Tilintarkastajana toimi Tiliextra Oy. Tilintarkastajana oli Miro Niska (HT) ja toiminnantarkastajana yomerkonomi Maija Haimi. Kirjanpitopalvelut ostettiin Taloushallinta Uniikki Oy:ltä.

Lukukeskuksen tällä hetkellä nelihuoneinen toimisto sijaitsee kirjailijatalo Villa Kivessä osoitteessa Linnunlauluntie 7, Helsinki. Toimitilan vuokraa Kivi-talo Säätiö.

Talouden toiminta ja yleishallinto

Vuosi 2024 oli taloushallinnossa henkilömuutosten ja prosessien vakauttamisen vuosi.

Taluspäällikön tehtävissä tapahtui henkilövaihdos toukokuussa ja uuteen talousassistentin tehtävään palkattiin ruotsinkielinen talousassistentti. Taloushallinnon assistentin pääasiallinen tehtävä on kirjailijavierailujen laskutus. Ruotsinkielisen talousassistentin palkkaamisen myötä, vahvistimme ruotsinkielistä palveluamme.

Taloushallinnon roolia muutettiin enemmän koko hallintoa tukevampaan suuntaan. Taloushallinnon prosesseja hiottiin uusien ohjelmien käyttöönoton sekä kirjanpidollisten säännösten osalta. Talousseurantaan kehitettiin uusia ratkaisuja, joiden avulla projektijohdon ja talouden välinen tiedonkulku tehostui. Palkkionmaksuprosessia ja hankkeiden talousseurantaa selkeytettiin.

Vuonna 2023 käyttöönotettu Fuusor- raportointiohjelma todettiin liian järeäksi ohjelmaksi taloushallintomme tarpeisiimme ja sen käytöstä luovuttiin. Käytöstä luopumiseen vaikutti useat raportoinnissa ja budjetoinnissa esiin tulleet jatkuvat haasteet. Koska kuluseurannassa käytetään ainoastaan yksitasoisia dimensioita (projektinumeroita) on vuoden 2025 budjetti tehty ainoastaan Procountor ohjelmaan. Procountorin kautta hoidetaan myös kuukausiraportoinnit sekä niiden budjettivertailut, joten kaikki taloushallinnon prosessit hoidetaan Procountor ohjelmalla.

Talous lukuina

Lukukeskuksen vuoden 2024 toiminnan tulot olivat 1 473 513 euroa ja menot 1 482 022 euroa. Tuloista 536 604 euroa (36 %) oli läpikulurahaa, joka tuli kirjailijavierailujen tilaajilta. Niillä katettiin vierailujen palkkio- ja matkakulut. Julkaisujen menot olivat yhteensä 96 320 euroa. Muut kulut aiheutuivat hankkeiden kuluista, vakituisen henkilöstön palkkakuluista sekä yleistoiminnan kuluista.

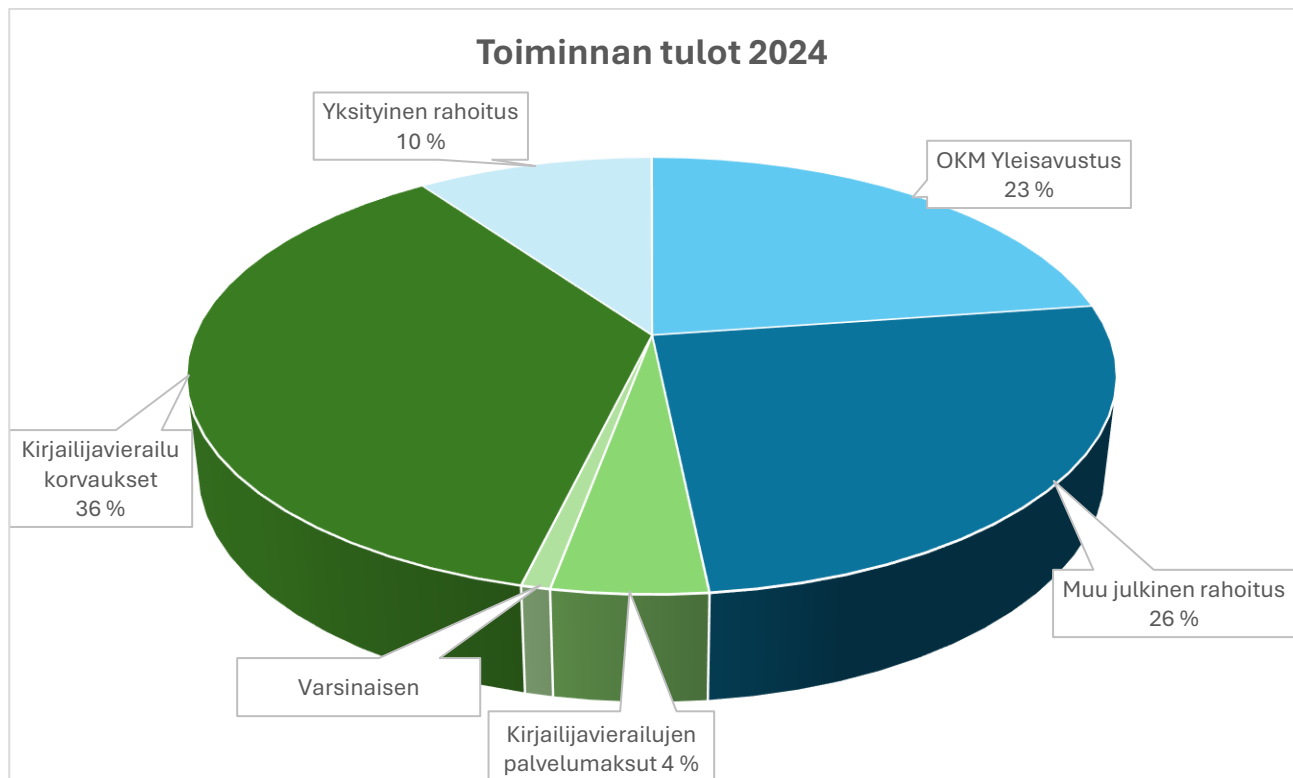
Opetus- ja kulttuuriministeriön yleisavustus 335 000 euroa muodosti 23 % Lukukeskuksen kokonaistuloista. OKM:ltä saatiin lisäksi hankeavustuksia. Svenska kulturfondenilta saatiin toiminta-avustusta 70 000 euroa, mikä oli 5 % kokonaistuloista. Yksityisen hankerahoituksen osuus tuloista oli 5 %, yhteensä 74 139 euroa.

Lukukeskuksen toimintaa rahoittivat Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallituksen lisäksi Svenska Kulturfonden, Brita Maria Renlunds Stiftelsen, Förening Konstsamfundet, Finlands Svenska Författarföreningen, Suomen kulttuurirahasto, Tiedekeskussäätiö, Jenny ja Antti Wihurin rahasto sr. sekä Kopiosto. Myös yksi yksityishenkilö tuki Lukufiilis-sivustoa sekä Viestintätoimisto Drum Oy lahjoitti kirjailijavierailun Paimioon. Tuloja saatiin myös kirjailijavierailujen palvelumaksuista, jäsenjärjestöjen jäsenmaksuista, sekä asiantuntijaesiintymisistä ja -haastatteluista.

Vuoden 2024 tilinpäätöksen mukaan tilikauden tulos oli 16 217,02 euroa alijäämäinen. Yhdistykselle edellisinä vuosina kerrytetty oma pääoma oli yhteensä 16 359 euroa.

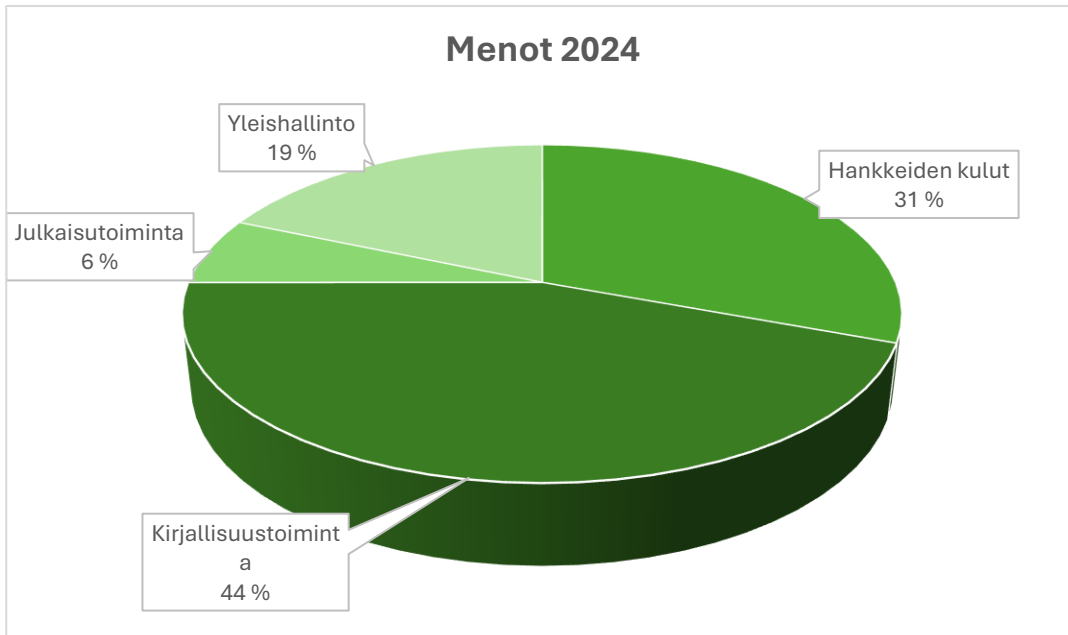
TOIMINNAN TULOT 2024

OKM yleisavustus	335 000 €	23 %
Muu julkinen rahoitus	377 735 €	26 %
Kirjailijavierailuista laskutetut palkkiot ja kulut	536 604 €	36 %
Yksityinen rahoitus	144 139 €	10 %
Kirjailijavierailujen palvelumaksut	67 004 €	5 %
Varsinaisen toiminnan tuotot ja muut tuotot	12 551 €	1 %
Tulot yhteensä	1 473 513 €	

MENOT 2024

Hankkeiden kulut	456 311 €	31 %
Kirjailijavierailujen palkkiot ja muut kulut	659 428 €	44 %
Julkaisutoiminta	96 320 €	6 %
Yleishallinto	275 962 €	19 %
Menot yhteensä	1 482 022 €	

Saadut avustukset 2024

Opetus- ja kulttuuriministeriö
 Opetus- ja kulttuuriministeriö
 Opetus- ja kulttuuriministeriö
 Svenska Kulturfonden
 Svenska Kulturfonden
 Svenska Kulturfonden
 Brita Maria Renlunds Stiftelsen
 Finlands Svenska Författarföreningen
 Suomen kulttuurirahasto
 Tiedekeskussäätiö
 Wihurin rahasto Sr
 Kopiosto
 Tmi Damdamdidi
 Viestintätoimisto Drum Oy

Hanke

Toiminta-avustus
 Lukulahja lapselle
 Kirjailijavierailuhanke
 Verksamhetsbidrag
 En författare till varje skolan
 Prata bok
 Prata bok
 Författarna
 Kiiltomato
 Tietokirjafanit
 Lukufiilis
 Tukiraha Sanat haltuun hanke
 Lukufiilis
 Kirjailijavierailu

Myönnetty €

335 000 €
 350 000 €
 50 000 €
 70 000 €
 6 000 €
 33 275 €
 18 475 €
 5 000 €
 8 000 €
 6 500 €
 12 000 €
 50 000 €
 50 €
 345 €